

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดน่าน ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่นของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในปีการศึกษา 2536 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open ended) โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประชากรคือ ครูผู้สอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 จำนวนทั้งสิ้น 1186 คน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามโดยผ่านสำนักงาน การประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และให้ศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอเป็นผู้เก็บรวบรวมแบบสอบถาม แล้วส่งคืนมายังสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน และได้รับแบบสอบถามคืนมา จำนวน 1160 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.81 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า อายุราชการอยู่ระหว่าง 11-15 ปี และทำการสอนในชั้นที่ตนรับผิดชอบ 1-3 ปี มีความรู้เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเคยรับการอบรมจากหน่วยงานต้นสังกัด

2. สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2536

2.1 การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ ความต้องการของท้องถิ่น พบว่าครูส่วนใหญ่มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และดำเนินการ ปรับในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการปรับ ส่วนใหญ่คือครูหัวหน้า กลุ่มประสบการณ์ วิธีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่จัดทำแผนการสอนโดยให้มี กิจกรรมการสอนที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ส่วนครูที่ไม่มีการปรับ กิจกรรมการเรียนการสอน สาเหตุเนื่องจากไม่มีเอกสารหรือแหล่งความรู้ และเมื่อไม่มีการปรับ กิจกรรมการเรียนการสอนได้ใช้วิธีดำเนินการสอนตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ใน หลักสูตร

ปัญหาเกี่ยวกับการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการปรับกิจกรรมการเรียน การสอน ปัญหาที่ครูพบได้แก่ ขาดเอกสารค้นคว้า รองลงมาได้แก่ เอกสารสำหรับค้นคว้ามีไม่ เพียงพอ ส่วนข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาคือครูส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดอบรม สำหรับวิธีการแก้ปัญหา ครูส่วนใหญ่ไม่ระบุ

2.2 การปรับกิจกรรมเสริม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของท้องถิ่น พบว่าครูส่วนใหญ่มีการปรับกิจกรรมเสริมในกลุ่มทักษะภาษาไทย ผู้มีส่วนร่วมในการ ดำเนินการปรับกิจกรรมเสริม ส่วนใหญ่ได้แก่ ครูสอนในระดับชั้นเดียวกัน ส่วนวิธีปรับกิจกรรม เสริมนั้น ครูส่วนใหญ่ศึกษาคำอธิบายหลักสูตร (เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และจุดประสงค์) ส่วนครูที่ไม่มีการปรับกิจกรรมเสริม สาเหตุส่วนใหญ่คือ ไม่มีเอกสารหรือแหล่งความรู้ และเมื่อไม่มี การปรับได้ใช้วิธีดำเนินการเรียนการสอนโดยสอนตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ใน หลักสูตร

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการปรับกิจกรรมเสริม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับการปรับกิจกรรมเสริม และปัญหาที่ครูส่วนใหญ่พบคือ ขาดเอกสารค้นคว้า ส่วนวิธีแก้ปัญหาครูส่วนใหญ่ไม่ระบุ สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา ครูส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดอบรมสัมมนา

2.3 การปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา พบว่าครูส่วนใหญ่มีคำเนิการปรับเพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา แต่ส่วนใหญ่จะปรับรายละเอียดเนื้อหามากกว่าเพิ่มหรือลดรายละเอียดเนื้อหา กลุ่มประสบการณ์ที่มีการปรับคือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนการเพิ่ม ลดรายละเอียดเนื้อหา ได้มีการดำเนินการในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเช่นเดียวกัน ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหาส่วนใหญ่ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน สำหรับวิธีการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียด เนื้อหา ส่วนใหญ่ครูใช้วิธีการปรับ เพิ่ม ลด เนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ส่วนครูที่ไม่มีการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องจากครูไม่มีเอกสารหรือแหล่งความรู้ วิธีดำเนินการเมื่อไม่มีการปรับเพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา ครูส่วนใหญ่ยึดเนื้อหาในหลักสูตรแม่บท

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา/หัวข้อจากคำอธิบายของกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตร พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา ปัญหาของครูส่วนใหญ่ คือ ขาดเอกสารค้นคว้า สำหรับวิธีการแก้ปัญหา การดำเนินการปรับเพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหาครูส่วนใหญ่แก้ไข้ปัญหาโดยร่วมกันจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียน และครูส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข้ปัญหาว่า ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการดำเนินการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา

2.4 การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น พบว่าครูส่วนใหญ่มีการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว และดำเนินการปรับในกลุ่มทักษะภาษาไทย ผู้มีส่วนร่วมในการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ส่วนใหญ่คือครู

ผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน วิธีดำเนินการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วของครูส่วนใหญ่ คือ วิเคราะห์เอกสารหลักสูตร เช่น คู่มือหลักสูตร แผนการสอน คู่มือการเรียนการสอน ส่วนครูที่ไม่มี การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว มีสาเหตุเนื่องมาจากไม่มีเอกสารหรือแหล่งความรู้ จึงใช้ สื่อการเรียนการสอนเดิมที่มีอยู่

ปัญหาเกี่ยวกับการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว พบว่าครูส่วนใหญ่มี ปัญหา คือ เอกสารหรือแหล่งค้นคว้าในท้องถิ่นมีไม่เพียงพอ วิธีการแก้ไขปัญหาคือ ครูส่วนใหญ่ไม่ระบุ วิธีการแก้ไขปัญหาลำดับข้อเสนอนี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ครูส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดสรรงบประมาณ เพิ่มเติมให้แก่ครู

2.5 การจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ ความต้องการของท้องถิ่น พบว่าครูส่วนใหญ่มีการจัดทำและกลุ่มประสบการณ์ที่มีการจัดทำ ได้แก่ กลุ่มทักษะภาษาไทย ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน ส่วนวิธี ดำเนินงานจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่นั้น ครูส่วนใหญ่นำเสนอที่ผลิตไปทดลองใช้ ส่วนครูที่ไม่ได้ จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ สาเหตุเนื่องมาจากส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารหรือแหล่งความรู้ สำหรับ วิธีดำเนินงานเมื่อไม่มีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ ครูส่วนใหญ่ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ เคยใช้อยู่แล้ว

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ พบว่าครูส่วนใหญ่ มีปัญหาในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ และปัญหาที่พบ คือ ขาดงบประมาณในการจัดทำ สำหรับวิธีแก้ไขปัญหาคือ การให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ครูส่วนใหญ่ไม่ระบุ

2.6 การจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ พบว่าส่วนใหญ่ครูไม่มีการจัดทำ สาเหตุ ที่ไม่มีการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ เนื่องจากไม่มีเอกสารหรือแหล่งความรู้ และวิธีดำเนินงาน เมื่อไม่มีการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ ครูส่วนใหญ่ยึดเนื้อหาในหลักสูตรแม่บททำการสอน ส่วน ครูที่มีการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่นั้น พบว่ามีจำนวนค่อนข้างน้อย และส่วนใหญ่จัดทำเนื้อหา/

รายวิชาชั้นใหม่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่ ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน วิธีจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่ของครู คือ ใช้วิธีการศึกษาหลักสูตรแม่บทเกี่ยวกับจุดหมาย โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์และรายวิชา ส่วนการดำเนินงานหลังจากที่จัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่ ครูส่วนใหญ่นำไปทดลองใช้ก่อนนำไปใช้สอนจริง

ส่วนปัญหาการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่ พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่ และปัญหาของครูส่วนใหญ่ คือ ไม่มีเวลาเพียงพอ สำหรับวิธีการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข ครูส่วนใหญ่ไม่ระบุ

2.7 การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสือแบบฝึกหัดชั้นใหม่ พบว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้จัดทำสาเหตุเนื่องจากขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้ เมื่อไม่ได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรชั้นใหม่ ครูส่วนใหญ่จึงใช้เอกสารประกอบหลักสูตรที่กรมวิชาการแจกให้ สำหรับครูที่มีการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรชั้นใหม่ พบว่ามีจำนวนค่อนข้างน้อยและส่วนใหญ่จัดทำหนังสือแบบฝึกหัด ในกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน วิธีการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรชั้นใหม่ ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีวิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร ส่วนวิธีการกำหนดเกณฑ์พิจารณาการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรชั้นใหม่ ครูส่วนใหญ่ใช้พิจารณาความยากง่ายของเนื้อหาและความเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียนเป็นเกณฑ์

ส่วนปัญหาการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรชั้นใหม่ พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหา และปัญหาของครูส่วนใหญ่ คือ ขาดวัสดุและงบประมาณ สำหรับวิธีแก้ไขปัญหาและการเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาครูส่วนใหญ่ไม่ระบุ

2.8 การกำหนดเกณฑ์พิจารณาการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสือแบบฝึกหัด ฯลฯ

ขึ้นใหม่ พบว่าครูส่วนใหญ่มีวิธีกำหนดเกณฑ์พิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำขึ้น โดยพิจารณาจากเนื้อหาความยากง่ายและความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการกำหนด เกณฑ์พิจารณา เอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำขึ้นใหม่ พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการกำหนด เกณฑ์พิจารณา เอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำขึ้นใหม่ และปัญหาที่พบ คือ ขาดเอกสารสำหรับศึกษาค้นคว้า ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหาคือครูส่วนใหญ่แก้ไขปัญหโดยร่วมมือกันจัดทำในระดับกลุ่มโรงเรียน นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่เสนอแนะว่าควรจัดหาเอกสาร เพื่อศึกษาค้นคว้าให้แก่ครู

อภิปรายผล

จากการวิจัยการสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดน่าน มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมากกว่ากลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจัดขึ้นจากมวลประสบการณ์พื้นฐานที่จำเป็นและสามารถเกื้อกูลให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตของตนเอง เข้าใจธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมตนทั้งทางสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการยืดหยุ่นได้ตามสภาพของท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ด้วยเหตุผลดังกล่าว กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจึงเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่เปิดให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นอย่างมาก ส่วนวิธีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่จัดทำแผนการสอนโดยให้มีกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะทำให้ครูผู้สอนสามารถปรับกิจกรรม

การเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชา ซึ่งรายละเอียดของกิจกรรมที่ปรับหรือจัดทำขึ้นใหม่ จะปรากฏอยู่ในแผนการสอนและประการที่สำคัญที่สุดก็คือ การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น ด้วยวิธีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนจะทำให้ครูผู้สอนมีกิจกรรมที่หลากหลาย โดยไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้อะไรและคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปแต่ประการใด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การ อินทรมพริย (2526) ที่กล่าวไว้ว่า ในแผนการสอนบางหน่วยครูอาจตัดแปลงหรือปรับกิจกรรมใหม่ได้ โดยคำนึงว่าจะต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์มุ่งให้นักเรียนมีพัฒนาด้านความคิด รู้จักคิด รู้จักปฏิบัติ ฝึกฝนทักษะในการแก้ปัญหา และเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนผ่านจุดประสงค์ด้วย

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ผลการวิจัยพบว่าภาคเอกสารค้นคว้าสำหรับครู ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้ว่าในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนจะมีห้องสมุดหรือมุมหนังสือแต่หนังสือหรือเอกสารส่วนใหญ่เป็นหนังสือหรือเอกสารสำหรับนักเรียนมากกว่าจะเป็นเอกสารสำหรับครู ในปัจจุบัน และจากผลการวิจัยที่พบว่าระยะเวลาที่ครูส่วนใหญ่ทำการสอนในระดับชั้นนี้เพียง 1-3 ปี ก็ถือว่ายังมีประสบการณ์การสอนน้อยมาก เพราะฉะนั้นเอกสารค้นคว้าจึงมีความจำเป็นอย่างมาก สำหรับครูผู้สอนในการศึกษาหาความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์และปรับใช้ทางโรงเรียนควรจัดหาเอกสารที่จำเป็นสำหรับครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แล้วจัดเป็นมุมเอกสารสำหรับครูหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับอำเภอและจังหวัด ควรจัดหาเอกสารเสริมความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ครูผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้าหรือการจัดซื้อหนังสือสำหรับครูในแต่ละปีนั้น ควรสอบถามความต้องการของครูผู้สอนประกอบการพิจารณาในการจัดซื้อหนังสือทุกครั้งด้วย

2. การปรับกิจกรรมเสริม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีการปรับกิจกรรมเสริมในกลุ่มทักษะภาษาไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่สามารถปรับกิจกรรมเสริมได้หลากหลาย อาทิเช่น กิจกรรม

การฟัง (การฟังวิทยุ ฟังจากการสนทนา ฟังบทความ) กิจกรรมการพูด (การพูดโฆษณา การ
 โต้ว่าที่) กิจกรรมการอ่าน (อ่านออกเสียง อ่านในใจ) กิจกรรมการเขียน (เรียงความ
 ย่อความ คำคล้องจอง คำขวัญ) กิจกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษารอบ
 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ จันทร ชุ่มปักเมือง (2508) ที่กล่าวไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็น
 ส่วนหนึ่งของกระบวนการแห่งการเรียนการสอน ที่มีความสำคัญในอันที่จะช่วยเสริมสร้างให้
 ประสบการณ์และชีวิตประจำวันของผู้เรียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้มีส่วนร่วมในการปรับกิจกรรม
 เสริม ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่คือครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูผู้สอน
 ในระดับชั้นเดียวกันมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใกล้เคียง
 กัน มีความรู้และทักษะในระดับเดียวกัน จึงทำให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนวิธี
 ปรับกิจกรรมเสริม นั้น ผลการวิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่ศึกษาจากคำอธิบายรายวิชา ทั้งนี้เนื่องจาก
 การจัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง ครูผู้สอนจะต้องศึกษา
 หลักสูตรแล้ว แปลงหลักสูตรไปสู่การสอนเอง กรมวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้จัดทำ
 แผนการสอนให้ครูเหมือนกับหลักสูตรประถมศึกษาฉบับก่อน ๆ เพราะฉะนั้นครูผู้สอนจะต้องศึกษา
 เอกสารหลักสูตร ศึกษาคำอธิบายรายวิชาแล้วลงมือทำแผนการสอนเอง เพื่อเป็นการส่งเสริม
 ให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรซึ่งกรมวิชาการ (2533) กล่าวไว้
 ว่า จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขและสภาพความต้องการของท้องถิ่น สำหรับ
 ปัญหาการปรับกิจกรรมเสริม นั้น ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนขาดเอกสารค้นคว้า นับว่าเป็นปัญหา
 เช่นเดียวกันกับการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน สมควรอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร
 ให้การสนับสนุน ส่งเสริม จัดทำ จัดหาเอกสารสำหรับค้นคว้าในการจัดกิจกรรมให้แก่ครู หรือ
 อาจจะมีจัดในรูปแบบของการอบรม สัมมนา หรืออบรมเชิงปฏิบัติการก็ได้ ซึ่งวิธีการนี้สอดคล้องกับข้อ
 เสนอแนะของครูผู้สอนในการแก้ไขปัญหาว่า ควรจัดอบรมสัมมนา อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ากรม
 วิชาการจะจัดทำคู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น แต่ก็ไม่สามารถแจกจ่าย
 ไปยังหน่วยงานในระดับโรงเรียนได้ ส่วนใหญ่จะมอบให้หน่วยงานในระดับจังหวัดและอำเภอ
 เท่านั้น

3. การปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา พบว่าครูส่วนใหญ่มีการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ทั้งนี้เป็นเพราะว่าหลักสูตรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งทำได้สะดวกกว่ากลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ องค์กรการ อินทรมพรรย (2526) ที่กล่าวไว้ว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีขอบข่ายกว้างและยืดหยุ่นตามประสบการณ์และเหตุการณ์ในท้องถิ่น นอกจากนี้กรมวิชาการ (2536) ยังได้กล่าวไว้ว่า ในการพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาที่จะนำมาให้เรียนรู้หรือเป็นสื่อฝึก เพื่อให้เกิดความรู้หรือทักษะตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ ท้องถิ่นสามารถที่จะพิจารณาปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพได้ ทั้งนี้เพราะว่า ในคำอธิบายรายวิชาของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงได้ระบุเนื้อหาที่ให้เรียนไว้กว้าง ๆ โดยกำหนดเป็นขอบข่ายหรือหัวข้อต่าง ๆ ไว้ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดรายละเอียดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้ด้วย การเพิ่ม หรือปรับได้ตามความเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ส่วนใหญ่ครูใช้วิธีการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การดำเนินการในลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา/กิจกรรมและคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรแม่บท
2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะเพิ่ม ปรับ สำหรับนำมาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกทักษะโดยให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการวิเคราะห์
3. นำรายละเอียดที่ได้ตามข้อ 2 ไปปรับเข้าในโครงสร้าง ขอบข่ายของเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ที่สอนแล้วนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนต่อไป
4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรับ เพิ่ม หรือลดนั้น

ส่วนปัญหาของการปรับ เพิ่ม ลด รายละเอียดเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่ขาดเอกสารต้นฉบับ ซึ่งเป็นปัญหาเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะอื่น ๆ ที่

กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ขาดเอกสารหรือมุมหนังสือสำหรับเป็นคู่มือของครูในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เพราะฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมาตรการและส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจัดหรือมีมุมหนังสือสำหรับครูไว้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เนื่องจากเนื้อหาบางอย่างที่เป็นความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรแม่บทไม่ได้กำหนดรายละเอียดไว้

4. การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วในกลุ่มทักษะภาษาไทย ทั้งนี้มีครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันร่วมดำเนินการปรับสื่อดังกล่าวโดยใช้วิธีการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางที่ใช้เหมือนกันทั่วประเทศ เป็นแนวทางการดำเนินการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ดังนั้นการที่ครูผู้สอนมีการปรับหลักสูตรในด้านสื่อการเรียนการสอนให้สามารถใช้ได้กับสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนตนเอง จึงเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักการของหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นปรับสื่อการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสมและในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นได้จัดให้ภาษาไทยอยู่ในกลุ่มทักษะพื้นฐานในการเรียนวิชาอื่น ๆ ดังนั้นการนำสื่อการสอนที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันย่อมมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน ตลอดจนแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เนื่องจากครูผู้สอนดังกล่าวเคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในระดับชั้นที่ตนเองรับผิดชอบก่อนที่จะนำหลักสูตรไปสู่การสอน และการวิเคราะห์หลักสูตรก่อนที่จะปรับสื่อการสอนยังเป็นการช่วยให้ครูได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามครูผู้สอนส่วนหนึ่งยังไม่มีมีการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากครูเหล่านั้นไม่มีเอกสารและแหล่งความรู้ จึงใช้เฉพาะสื่อการเรียนการสอนเดิมที่มีอยู่ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการติดตามช่วยเหลือเพื่อทำความเข้าใจและช่วยเหลือแก่ครูดังกล่าว

ปัญหาในการปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้วของครู ส่วนใหญ่คือ เอกสารและแหล่งค้นคว้ามีไม่เพียงพอ จะเห็นได้ว่าการปรับสื่อการเรียนการสอนนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีผู้แนะแนวทางที่เชี่ยวชาญ ตลอดจนเอกสารและแหล่งความรู้อย่างเพียงพอ จึงจะช่วยให้การปรับสื่อการเรียนการสอนของครูผู้สอนบรรลุผล การประชุมปฏิบัติการการผลิตสื่อเพื่อช่วยเหลือครูสอน การใช้บริการสื่อการสอนจากศูนย์วิชาการกลุ่ม และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนก็เป็นแนวทางในการช่วยเหลือครูเหล่านั้นได้ เป็นอย่างดียิ่งอีกแนวทางหนึ่ง

5. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนในกลุ่มทักษะภาษาไทย ทั้งครูผู้สอนในระดับชั้นเดียวกันร่วมกันดำเนินการจัดทำสื่อดังกล่าว โดยมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียนความต้องการความสนใจวัย และวุฒิภาวะของนักเรียนประกอบการจัดทำสื่อการเรียนการสอนแล้วนำเสนอไปทดลองใช้ การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูต้องศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิด ปรัชญา จุดหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตรอย่างละเอียด เพื่อจะได้มองเห็นทิศทางของหลักสูตรแม่บทอย่างชัดเจนก่อน จึงจะสามารถกำหนดสื่อการเรียนการสอนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) สื่อการเรียนการสอนจึงมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจบทเรียน และจำสิ่งที่เรียนได้อย่างแม่นยำ ทำให้การเรียนนั้นมีความหมายไม่เกิดความเบื่อหน่าย ครูผู้สอนจึงควรจัดทำจัดหาสื่อการสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน สภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อขึ้น ๆ ค่าย อย่างไรก็ตามครูผู้สอนบางส่วนยังไม่มีจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากขาดเอกสารและแหล่งความรู้จึงใช้สื่อการสอนที่มีอยู่เดิม ซึ่งผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับครูผู้สอนในโรงเรียนคือ ผู้บริหารโรงเรียนควรร่วมมือช่วยเหลือแนะนำให้ครูเหล่านั้นมีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ปัญหาในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ของครูผู้สอนส่วนใหญ่ คือ ขาดงบประมาณในการจัดทำ ขาดความรู้และทักษะในการจัดทำ ซึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการสำรวจข้อมูลสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนของตนเอง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวางแผนแก้ปัญหาดังกล่าว จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการจัดทำสื่อการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ที่มีปัญหา ทั้งนี้โดยใช้งบประมาณค่าวัสดุโรงเรียนที่ได้รับจัดสรรในแต่ละปีเพื่อสนับสนุนในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนดังกล่าว ก็จะเป็นการช่วยให้ครูผู้สอนมีสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ ใช

6. การจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำ ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีเอกสารหรือแหล่งความรู้ ครูผู้สอนจึงยึดเนื้อหาในหลักสูตรแม่บททำการสอน การจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นสิ่งทำได้ยาก ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ จึงจะสามารถดำเนินการได้ ที่สำคัญคือครูผู้สอนไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ การพัฒนาหลักสูตรโดยจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ในระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่จะดำเนินการในระดับเขตการศึกษา โดยทำในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำจะมีบุคคลจากหลาย ๆ ฝ่าย ซึ่งครูผู้สอนมีจำนวนเพียงเล็กน้อยและนอกจากนี้การกำหนดหรือจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง คือ กรมวิชาการได้ดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งเป็นเนื้อหา/รายวิชาที่กำหนดรายละเอียดกว้าง ๆ ไว้ ครูผู้สอนสามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ และหากเป็นการส่งเสริมครูผู้สอนที่มีความต้องการที่จะจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ตามความต้องการ สภาพปัญหาของโรงเรียนชิ้นใหม่ จึงควรมีการจัดอบรมในเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ครูมีความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนให้ความรู้แก่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษา เช่น ศึกษานิเทศก์จังหวัดและอำเภอ ตลอดจนครูวิชาการกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและอยู่ใกล้ชิดกับครู เป็นผู้แนะนำและช่วยเหลือครูผู้สอนในการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชิ้นใหม่ จะเป็นแนวทางให้การสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในด้าน

การจัดทำเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการได้ทางหนึ่ง และนอกจากนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพของครูควรวัดหาเอกสารและจัดสรรเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่ ให้แก่โรงเรียนอย่างเพียงพอเพื่อให้ครูได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

7. การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร หนังสือเรียน คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสือแบบฝึกหัด ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำ ทั้งนี้เนื่องจากขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้และขาดผู้เสนอแนะแนวทาง ครูผู้สอนจึงใช้เอกสารประกอบหลักสูตรที่กรมวิชาการแจกให้ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยให้ครูจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรกับการให้ครูจัดทำเนื้อหา/รายวิชาชั้นใหม่ จะมีผลในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือครูไม่สามารถจัดทำได้ ทั้งนี้เพราะครูผู้สอนไม่เคยได้รับคำแนะนำ การสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดทำ ประกอบกับครูผู้สอนมีภาระรับผิดชอบมากต้องสอนประจำชั้นและทำการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ นอกจากนี้ยังต้องรับผิดชอบงานโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรดังกล่าว จึงใช้เอกสารที่ได้รับแจกจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือจัดซื้อจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ส่วนครูผู้สอนบางส่วนที่มีการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรนั้นจะทำในลักษณะของแบบฝึกหัด โดยเฉพาะในกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ โดยใช้เกณฑ์ความยากง่ายและความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรได้ นอกจากนี้ควรมีการสนับสนุนงบประมาณแก่ครูผู้สอนในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรที่ง่าย ๆ เช่น แบบฝึกหัด บัตรงาน ใบความรู้ ซึ่งเป็นเอกสารขั้นต้นที่ครูสามารถจัดทำได้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำ หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือครู และคู่มือการเรียนการสอนต่อไป

8. วิธีการกำหนดเกณฑ์พิจารณาการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่กำหนดเกณฑ์การพิจารณาเอกสารประกอบหลักสูตรโดยให้เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์คำอธิบายรายวิชา ตลอดจนสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเอกสารที่ให้รายละเอียด เพื่อให้ข้อ เสนอแนะวิธีปฏิบัติแก่ครูให้สามารถนำไปใช้ได้ตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เอกสารประกอบหลักสูตรที่มีการจัดทำขึ้นใหม่ใหม่มีความสมบูรณ์และถูกต้องและมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการจัดทำการศึกษา นอกจากนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์เพื่อพิจารณาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดเกณฑ์การพิจารณาควรมีการกำหนดให้ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน โดยมีการศึกษารายละเอียดในการดำเนินการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรให้ละเอียด เช่น เอกสารประกอบหลักสูตรที่สมบูรณ์ควรมีลักษณะถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน มีการเสนอเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ เนื้อหาที่นำเสนอมีความเหมาะสมกับเวลาเรียน เนื้อหาไม่ลบล้างสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ตลอดจนไม่ขัดต่อระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม เนื้อหาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีการใช้ภาษาถูกต้องชัดเจน สละสลวยเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ จะต้องมีความเหมาะสม และมีกิจกรรมเสนอแนะเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ วิจัย และนำกิจกรรมไปฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ส่วนเอกสารประกอบหลักสูตรที่นำไปใช้ประกอบในการเรียนการสอน เช่น หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ ถ้าหากต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนดเป็นหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือเสริมประสบการณ์ สำหรับกลุ่มประสบการณ์รายวิชาต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้ง

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางแก่หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาคำเนิการดังต่อไปนี้คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ควรมีการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ควรดำเนินการจัดทำเอกสาร คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อจัดสรรให้แก่โรงเรียนอย่างทั่วถึงและดำเนินการเผยแพร่ให้หน่วยงานในสังกัดทุกระดับ

1.2 ควรจัดอบรมหรือจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้แก่บุคลากรที่ทำหน้าที่นี้เทศการศึกษาในระดับจังหวัดและอำเภอ เพื่อขยายผลไปยังครูผู้สอน

1.3 ควรจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนเพื่อจัดซื้อเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นสำหรับครูได้ศึกษาค้นคว้า

2. การดำเนินงานระดับจังหวัดและอำเภอ ซึ่งได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ควรมีการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ควรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในลักษณะการนิเทศทางไกล และการนิเทศภายใน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีความรู้และความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

2.2 ควรนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่บุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

3. การดำเนินงานระดับโรงเรียน

- 3.1 ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรมตามแต่โอกาสเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
- 3.2 ควรส่งเสริมค่านเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสำหรับครูศึกษาและค้นคว้า และจัดมุมเอกสารดังกล่าวสำหรับครูไว้ในโรงเรียน
- 3.3 ควรประชุมชี้แจงให้ครูทุกคนทราบเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
- 3.4 ควรอำนวยความสะดวกแก่ครูในด้านงบประมาณ เวลา และไม่ควรมอบหมายงานอื่น ๆ ให้แก่ครูมากเกินไป ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ครูพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ระดับอำเภอ และกลุ่มโรงเรียน
2. ควรมีการวิจัยการสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นทำการวิจัยในแต่ละกลุ่มประสบการณ์และเป็นรายชั้นโดยเฉพาะ
3. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดควรดำเนินการวิจัย เพื่อศึกษาเฉพาะกรณีโดยเจาะลึกในประเด็นดังนี้
 - 3.1 การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่
 - 3.2 การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ในโอกาสต่อไป

3.3 การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในแต่ละกลุ่มประสบการณ์

3.4 การศึกษาความสอดคล้องและความต่อเนื่องของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น